

Croatica XXX - 49-50, Zagreb

Izvorni znanstveni članak

Avgustina Guleska Hajdić

RACINOVA POEZIJA
I MAKEDONSKA NARODNA PJESMA*
(Gdje su granice?)

UDK 886.6

Granice između pjesništva Koče Soleva Racina postavljaju se ondje, gdje se kao znak individualnog pjeva rada tadašnja, suvremena, nova senzibilnost.

* Tekst je u dužoj verziji pročitao na »Dan Koče Racina«, u Samoboru, 21. studenoga 1998., te objavljen pod naslovom »Беседа за Рацина« u časopisu *Македонски глас*, год. IV, бр. 19/1999, стр. 23-24.

U svom nedovršenom članku »Македонската народна песна«¹ Racin je zapisao:

Има нешто во Македонија за кое мож е да се зборува многу и да се пишува со настада и радост. А тоа е македонска та народна песна [...]. За нас што ја слушаме музика та, внесувајќи се во неа и преживувајќи ја, нашата народна песна и не стигнува до разумот. Таа одеднаш го погодува срцето, зашто од него и изникнала [...].

Кога се пеат македонските песни, еден силен, широк бран, полн со неискрпна мака и длабочина, ни ја преплавува душата. Во нас воскреснуваат изминатите дни, тиха жалба и најсировените чувства на нашето срце. Сето она што [не] можело во животот слободно да се каже, она што требало да се премолчи, сето она што морало да се преживее во себе, го нашло своето место во песната. Во македонска та песна е скриена тагата на мајка та, потемнет а од жалост, пресвиткана над огништето каде што огнот нечујно гасне, скриен [е] безнадежниот глас на ветерот што полека замира во оцако т, скриени се непоимливите моменти на љубовта, растреперените радости, тихот шепот на расцутениот нарцис в поле и екот на белите столетни букови стебла. Која анализа, макар била таа и од најопитен мајстор, би можела да ги најде проткаени во песната? Само увото и срцето на оние што ги преживеале ќе можат да ја дочараат таа потајна, скриена убавина.

Песната на Македонија е нејзина молитва, огледало на нејзината душа и нејзина воздишка [...]. Песната и` е проста, проткаена со неиска жано многу тага, со едно трогливо слокојство во кое има и плач и мака, но и надеж [...].²

Na pitanje *Gdje su granice između Racinove poezije i makedonske narodne pjesme?* pokušali su odgovoriti Aleksandar Spasov, Petar Kepeski, Veselko Tenžera...

Sâm je Racin istaknuo *da je najispravniji i jedini moguć put uspona i razvitku savremene književnosti Povardarja u čvrstom naslonu na neiskrпно jezično i izrazno bogatstvo makedonskog folklorа [...].³*

Aleksandar Spasov s pravom tvrdi da

sekoja analiza на влијанијата на народната поезија врз Рацинова та поезија никако не треба евентуално да не` доведе до едностран заклучок [...]. Сосема би било погрешно кога Рацина

¹ Nedovršeni se članak, u rukopisu, danas čuva u arhivu MANU (Македонска академија на науките и уметностите). U makedonskom je prijevodu Đordija Miloševa jednim dijelom objavljen u: Кочо Солев Рацин, *Проза и публицистика*, Скопје 1987, стр. 180-181.

² К. Рацин, »Македонската [...]«, стр. 180-181.

³ К. Рацин, »Razvitak i značaj [...]«, стр. 111.

би го свеле на јазикот и изразот на народната поезија. Работата та е во тоа дека е во прашање само благотворно влијание кое дошло од страна на она најдрагоценото во македонското литературно минато, од македонскиот поетски фолклор. Печатот на индивидуалниот креативен чин е втиснат врз секој стих од оваа [Бели мугри, паромепа autora ovoga teksta] збирка [...]. Рацинова та песна огласува еден сосема нов свет од доживувања и идеи, нови концепти на животот, и пред се` една квалитетно нова, современа, модерна сензибилност. Тоа е оној решавачки фактор кој суштински ја разлучува Рацинова та песна од поетскиот фолклор, од неговиот свет на минатото, па и од негова та експресија во крајна линија, фактор што го постојува Рацина на чело на едно ново литературно раздобје [...]. Рацин беше поет на своето време и на својот народ, најестрано свртен кон сите појави на неговиот живот [...].⁴

Dakako, redovna je pojava

[...] во ситуација кога настануваат или кога по подолг прекин се обновуваат одделни национални литератури, првите периоди од нивниот развој да се одвиваат во прилично голема поврзаност со богатите извори на народното творештво. Тогаш, како што е познато пред се` од историјата на повеќе словенски литератури, обично во голема мера и подолго време обилно и разновидно се користат јазичните и изразни средства првенствено на народната поезија. Тоа беше случајот и со македонската та уметничка поезија во периодот на Преродбата [...].⁵

Racin je iz narodne poezije

preuzeo mnoge stilske i zvukovne figure: epitet, običnu i proširenu metaforu, komparaciju, lirski paralelizam, asonanci, aliteraciju..., ali on ih je tako prilagodio svom doživljaju da su one u njegovim pjesmama, prije svega u Belim mugrima, dobile novu funkciju, novo značenje. Kako je izgledalo to stvaralačko transformiranje, mogu nam pokazati i ovi stihovi iz Elegii za tebe (I pjesma):

*Зошто по тебе дрвјата
и на дрвјата гранките
и на гранките лисјата
шумолат скришно таговно? –*

koji su »preuzeti« iz zbornika narodnih pjesama K. Miladinova:

*Заплакала ми гората, гората и планинанта
и од гората дрвјето, и од дрвјето лисјето,
и од гнезда та пилците, и од земјата трева та.*

(Мил. 220)

⁴ А. Спасов, »Кочо Рацин и [...]«, стр. 235.

⁵ Оп. cit., стр. 229-230.

[...]. *Medutim, ono čime je Racin kvalitativno prevazišao narodno pjevanje jeste činjenica što su ritam, ton i ugođaj u njegovim pjesmama sâm doživljaj, dok su oni u narodnoj poeziji tek elementi fabularnog sadržaja i njegova pričanja [...].*⁶

Veselko je Tenžera briljantno, kako to može samo *ne novinar, ne književnik, nego [...]* pisac⁷ napisao:

[...]. *Čitamo li, pak, njegove [Racinove, napomena autora ovoga teksta] Bele mugre u originalu, što mi se danas čini neizbježno potrebnim, otkrivamo u tim pjesmama univerzalnu melodiku makedonskog stiha, s Racinom kao mostom između makedonske narodne lirike i makedonske moderne poezije. Kao da je pjesnik samo mijenjao riječi u nekoj univerzalnoj makedonskoj pjesmi, ostavljajući melodiju, kletveni ili žalobni ton, pučku mekotu iskaza [...]. [...]. Racin je na neki način parafrazirao i individualizirao makedonsku narodnu pjesmu, koristeći bogate emocionalne slojeve te pjesme kao »nosioc« konkretnih historijskih značenja. Otuda pjevnost i melodioznost njegovih »tvrdih« riječi, otuda sentimentalni naboji u njegovim agitovkama, otuda lirski dert u stihovima prosvjeda i gorčine [...].*⁸

Dakle, gdje su granice između Racinove i makedonske narodne poezije? Tamo gdje počinje kvalitetno nova, suvremena, moderna senzibilnost? Tamo gdje su ritam, ton i ugođaj sâm doživljaj? Tamo gdje ostaju melodija, kletveni ili žalobni ton, pučka mekota iskaza, ali sa sentimentalnim nabojima?... Da, upravo tamo... Tamo gdje je *Ленка*:

*От како Ленка остави
кошула тенка ленена
и на наломн отиде
т у тун да реди в монопол –
лицето и се измени
веѓи паднаја надолу
и усти свија кораво.*

*Не беше Ленка родена
за тигја пусти ту туни!
Ту туни – жолти отрови
за гради – китки розови.*

.....

⁶ P. Kepeski, »Kočo [...]«, str. 130.

⁷ V. Tenžera, »Preživljuje [...]«, str. 11.

⁸ V. Tenžera, »Temelj raskošnih [...]«, str. 102.

Literatura:

- KEPESKI, Petar, »Kočo Racin« [pogovor knjizi: Kočo Racin, *Poezija i proza*, str. 119-133.]
- RACIN, Kočo, *Poezija i proza*, Zagreb 1963.
- RACIN, Kočo, »Razvitak jedne nove naše književnosti« u: Kočo Racin, *Poezija i proza*, str. 110-114.
- РАЦИН. Солев Кочо, »Македонската народна песна« u: Рацин Солев Кочо, *Проза и публицистика*, ..., стр. 180-181.
- РАЦИН. Солев Кочо, *Проза и публицистика*, Скопје 1987.
- СПАСОВ, Александар. *Истражувања и коментари*. Скопје 1987.
- СПАСОВ. Александар. »Кочо Рацин и македонската современа литература« u: Спасов, Александар, *Истражувања и коментари*, стр. 223-241.
- TENŽERA, Veselko, *Makar se i posvađali*, Zagreb 1988.
- TENŽERA, Veselko, »Preživljuje dobro pisanje (Antun Gustav Matoš)« u: Tenžera, Veselko, *Makar se i posvađali*, str. 9-12.
- TENŽERA, Veselko, »Temelj raskošnih gradnji (Kočo Racin)« u: Tenžera, Veselko, *Makar se i posvađali*, str. 100-103.

Summary:

The author of the article tries to give an answer to the question: Where are the borders between Racin's poetry and the Macedonian folk song? She uses extract from some essays on this theme by important Macedonian and Croatian writers, such as: Aleksandar Spasov, Petar Kepeski, Veselko Tenžera and by Racin himself. She concludes that these borders are where a qualitatively new, modern sensibility begins, where the rhythm, tone and atmosphere are the event itself, where the melody, the sad tone, the folk softness of the expression stay, but with an evident sentimental charge.